

SVETI ROBERT BELLARMINO O DUHOVNOJ VLASTI RIMSKOGA PAPE

DRUGO glavno pitanje Bellarminova traktata o rimskom papu¹ jest službena duhovna vlast, poimence nepogrešivo učiteljstvo papino. Nauk Bellarminov o svjetovnoj vlasti rimskoga pape izložit ćemo možda drugiput, a kako je pogrda o antikristu toliko izgubila od svoje aktualnosti i savremenosti, te klevetnici sv. Oca Pape takvim pogrđama dandanas više ponizuju sami sebe nego škode uzvišenoj osobi i ugledu vrhovnog poglavara rimske Crkve, to smo posve mimoišli treću knjigu svečevu, koja protiv tadašnjih krivovjeraca dokazuje, da papa nije antikrist i da nije ni drukčije izgubio naslijeđenog Petrova primata.

Ako Bellarminove dokaze za činjenicu papina primata poredimo s dokazima navedenim u modernim priručnicima katoličke fundamentalke, n. pr. kod Palmieri-a i Straub-a, uvjerit ćemo se, da se ti dogmatici i taktikom dokazivanja i načinom izražavanja drže izvoda sv. Roberta. Pogotovu je Bellarmino uzoran, gdje se radi o točnom označivanju duhovne vlasti papine, te se i Oci vatikanskog sabora osobito u pitanju papine nepogrešivosti pozivaju na zdravu nauku Bellarminovu, premda se i jednom protivniku te zdrave nauke prohtjelo pozivati se na saboru na iskrivljenu nauku Bellarminovu, koja da je tobože nalik na četvrti članak galikanske deklaracije. Ali je istinita nauka sv. Roberta Bellarmina na samom saboru našla odlučnog branitelja u osobi brixenskog biskupa Gassera, kako ćemo to dolje pokazati.

U uvodnom poglavlju pisac ističe četiri glavna pitanja, o kojima će raspravljati u 4. knjizi ovoga traktata. Najprije pita:

I. Je li papa vrhovni sudac kod prosuđivanja vjerskih i čudorednih kontroverzija?

Ukratko odgovara na to najprije dokazom per exclusionem: Ne mogu se navesti kao suci ni Sveto Pismo ni svjetovni knezovi ni privatni ljudi, nego jedino crkveni starješine, a među njima je vrhovni sudac papa, koji potvrđuje i presude raznih sabora. — Isto se dokazuje iz činjenice, da je papa glavlar i pastir svega stada Crkve: Ili nema nikakva suca, ili je vrhovni poglavlar sudac. — I nepogrešivost papina suda u vjerskim i čudorednim naukama, koju autor poslije dokazuje, svjedoči, da je papa vrhovni sudac. — Na ove sumarne dokaze Bellarmino nanizuje još tri pozitivna dokaza, po jedan iz Staroga Zavjeta (Deuteron. 17), iz Évandelja i iz sv. Otaca.

¹ Nanizujemo ovaj članak kao dopunjak na predašnji članak »Sv. Robert Bellarmino borac za prava rimskog pape.« »Život« 1932, str. 71. sqq.

U Deuteronomiju (17) ističe se vrhovni ugled Velikog Svećenika kod rješavanja sumljivih stvari Zakona i dužnosti podložnika, da se pokore. Dalje se i ovdje pokazuje dokazna moć teksta Iv. 21, 15 - 17.: »Simone, Sine Jonin... pasi ovce moje.« Iz tradicije nas Bellarmino upozoruje osobito na učenog Jeronima, koji se u pitanju o trima hipostazama ne uzda dovoljno ni u svoju učestalost ni u mnijenje istočnih biskupa, pače ni u ugled svoega vlastitog biskupa i patrijarha Pavlina, nego piše papi Damazu: »Od pastira tražim zaštitu za ovcu. Izreci presudu, ako ti se svidi; ne ću se žacati govoriti o trima hipostazama, ako ti zapovjediš.« — Među Grcima jednako učeni Teodoret piše papi Leonu Velikom: »Ako je Pavao, propovjednik istine i truba Presvetoga Duha, došao velikomu Petru, da od njega primi i donese rješenje onima, koji su se u Antiohiji prepirali o starozavjetnim propisima, mnogo većma mi, koji smo prezreni i neznačajni, dolazimo Vašoj Apostolskoj Stolici, da od Vas primimo lijek za rane Crkava.« — Pisac dodaje još i svjedočanstvo Prosperovo (Chron. a. 420) o osudi hereze Pelagijeve po papi Zozimu, komu se utekao sinod od 216 afričkih biskupa; nadalje izjavu pape Grigura Velikoga u pismu svima biskupima Galije (l. 4, ep. 52) o odlučnoj presudi Apostolske Stolice u prijepornim stvarima.

Na drugom mjestu dolazi prevažno pitanje o sigurnosti vrhovnog suđa papina, ili: Da li papa kod prosuđivanja vjerskih i moralnih kontroverzija može pasti u zabludu.

II. Bellarmino iznosi dokaze za papinu nepogrešivost.

U prethodnom drugom poglavlju autor razlaže stanje toga pitanja. Stoga razlikuje papu kao privatnu osobu ili privatnog učitelja, onda papu kao papu, ali bez savjetnika, nadalje papu uz obično vijeće savjetnika, i konačno papu s općim saborom.

I izraz »pasti u zabludu« može se dvojako razumjeti, da li naime papa može sam biti heretik (kao privatna osoba), ili također učiti herezu.

Na trećem mjestu valja razlikovati presude i dekrete papine, koji se ili tiču općih stvari te se svoj Crkvi predlažu, kao dekreti o vjeri ili opće moralne zapovijedi; ili se tiču posebnih stvari, te su upravljene na neke osobe, kao sve prijeporne stvari o činu (de facto), da li se n. pr. ovaj ima uzdići do episkopata, ili je zakonito promoviran, ili ga treba svrgnuti.

Svi se katolici i heretici slažu u tom, što tvrde, da papa može i kao papa, i zajedno s običnim savjetnicima i s općim saborom pogriješiti u posebnim pitanjima o činu, koja se osobito upiru na ljudske informacije i svjedočanstva. Dalje se svi katolici slažu među sobom u ovoj dvostrukoj nauci: a) papa zajedno s općim saborom ne može pogriješiti kod stvaranja vjerskih dekreta i općih moralnih zapovijedi; b) svi se vjernici imaju poslušno pokoriti papi, kad ili sam ili sa svojim posebnim vijećem nešto odredi u prijepornoj stvari, bilo da tu može ili ne može pogriješiti.

Uvažimo li sve spomenute distinkcije, imat ćemo samo još četiri razne sentencije:

Prva uči, da papa i kao papa i zajedno s općim saborom može kod definiranja biti heretik u sebi pa i herezu učiti, a to da se doista i dogodilo. Tako su učili heretici svih vremena.

Po drugom mnijenju papa i kao papa može biti heretik i učiti herezu, ako bez općega sabora nešto definira; a tvrdi se, da se to uistinu i dogodilo. To mnijenje drži i brani Nilo (Kabazila) u svom spisu protiv prvenstva papina. Istoga su mnijenja neki pariski doktori poput Gersona i Alme, pa i Alfonzo de Castro, pače i potonji papa Hadrijan VI. kao privatni doktor.² Svi ovi drže, da subjekt nepogrešivog suda u vjeri nije papa nego samo Crkva ili opći sabor.

Treće se mnijenje nalazi u drugoj krajnosti: po njemu papa ne može biti nikako heretik niti javno učiti herezu, makar i on jedini nešto definirao. Tako uči Albert Pighi u 4. knjizi o crkvenoj hierarhiji (c. 8).

Četvrta se sentencija drži donekle sredine: Papa, bilo da može, bilo da ne može biti heretik, nikako ne može definirati nešto heretičko, što bi sva Crkva imala vjerovati. Ovo je, veli Bellarmino, zajednička sentencija gotovo svih katolika, n. pr. sv. Tome Akvinca (S. th. 2, 2 q. 1. a. 10), Tome Valdenskoga, Ivana de Torquemada, Ivana Driedona, Kajetana, Hozija, Ivana Ecka, Ivana Louvainskoga, Petra a Soto i Melkiora Kanusa.

Pri koncu toga poglavlja pisac kvalificira prvo mnijenje kao krivovjersko; o drugom mnijenju veli za svoje vrijeme: »Ne usuđujem se tvrditi, da je upravo heretičko, jer Crkva još tolerira one, koji to uče; ali se čini posve krivo i najbliže herezi, tako te će se s pravom po sudu Crkve moći proglasiti heretičkim.«³ O trećem mnijenju veli, da je vjerovatno, ali ne sigurno. A za četvrtu sentenciju kaže: »Ova je najsigurnija, i treba je držati,« te je već malo prije rekao o njoj: »Haec est communissima sententia fere omnium catholicorum.«

U generalnoj kongregaciji prije 4. sjednice vatikanskog sabora pripovijeda se, kako je jedan prelat predložio, da se u naumljenu definiciju o papinoj nepogrešivosti tobože »u smislu Bellarminovu uvrste ove riječi: saslušavši savjet drugih pastira...«⁴ Taj isti prelat bijaše javno kudio deputaciju otaca sabora, što kane uzdići do dogmatske definicije krajnje mnijenje neke stanovite škole.

Na tu je navalu veoma odlučno reagirao brixenski biskup Gasser: »... Dobri Bože, zar si pomeo razum i jezike naše, te se mi izdajemo kao promicatelji krajnjega mnijenja neke škole do dostojanstva dogme, i da se Bellar-

² Poredi o tom Pastor, Geschichte der Päpste, IV. 2, S. 28 Anmerkung. Svakako papa Hadrijan VI. kao papa nije nikad nijekao nepogrešivost papinu. Janzenisti i Galikanci su kasnije htjeli iskoristiti neke privatne izjave Hadrijanove protiv nauke o nepogrešivosti papinoj. Vidi također Hilling, Archiv für Kirchenrecht, 85. B. 734.

³ Poredi ovdje uz prvobitni tekst i dodatke Bellarminove u konačnim primjedbama pri kraju sveska.

⁴ Acta et decreta Conciliorum recent. VII, 378.

mino spominje kao začetnik četvrte propozicije izjave galikanskoga klera? Jer da s ovim posljednjim prigovorom započnem: Kakva je razlika između tvrdnje, koju prečasni govornik pripisuje Bellarminu: »Papa ne može što nepogrešivo definirati bez drugih biskupa i bez sudjelovanja Crkve« i između poznatog 4. članka (galikanske deklaracije): »U vjerskim stvarima sud rimskoga pape nije nepromjenljiv (irreformabile), ako ne pridode privola Crkve«? Doista, jedva će se naći koja razlika, osim ako tko htjedne i nesuglasje biskupa nazvati sudjelovanjem Crkve i to tako, te bi dogmatska definicija bila nepogrešiva i uz nesuglasje biskupa, ako ih je samo papa prije pitao za savjet.« Onda biskup Gasser odbija insinuaciju, da kane krajnje mnijenje Alberta Píghí-a definirati. I tu navodi riječi samoga Bellarmina, na kojega se onaj prelat bijaše pozvao, pa konstatira, da je »nauka, koja se nalazi u predloženoj shemi, jedna te ista nauka, koju Bellarmino navodi na četvrtom mjestu kao posve zajedničku i sigurnu.«

U 4 naredna poglavlja dokazuje Bellarmino i brani nepogrešivost papinu u četiri teze.

Prva teza: Papa učeći svu Crkvu u onom, što se tiče vjere, nikako ne može krivo učiti.²

Svetac to dokazuje s tri dokaza iz Sv. Pisma, a razlaže ih i potvrđuje patrističkim svjedočanstvima. Prvi se dokaz temelji na obećanju Kristovu kod sv. Luke 22, 31 - 32: »Simone, Simone, evo sotona zatraži, da vas rešeta kao pšenicu; ali ja sam se molio za tebe, da tvoja vjera ne oslabi; i ti obrativši se, utvrdi braću svoju.«

Autor zbijeno pokazuje trostruko tumačenje ovog teksta: a) Neki pariski doktori tumače te riječi o molitvi Kristovoj za svu Crkvu ili za Petra, ukoliko je zastupao svu Crkvu (figuram gerentem), i tako da je Krist isprosió, da vjera Crkve nikad ne oslabi. Ali su ti doktori u velikoj zabludi, gdje isključuju neposrednu molitvu za Petra. Tu zabludu dokazuju već tolike zamjenice drugog lica singulara uz dvokratno spominjanje imena Simonova: »za tebe... vjera tvoja... i ti... braću svoju.« Nadalje uvažimo: Gospodin najprije govori o svim apostolima: »Sotona je zatražio, da vas rešeta...«, a onda najedamput direktno govori samom Petru u singularu: »Ja sam se molio za tebe...« Kad bi ovdje direktno molio za Crkvu, rekao bi mnogo ispravnije: »za vas.« Osim toga Isus se ovdje moli za onoga, komu odmah dalje govori: »A ti, obrativši se, utvrdi braću svoju.« Crkva nema takve braće, nego su svi vjernici djeca Crkve.

b) Neki suvremenici Bellarminovi tvrde, da se Krist ovdje molio za ustrajnost jedinog Petra u milosti Božjoj do konca. Ali se Isus iste večeri molio i za ustrajnost svih drugih apostola: »Čuvaj ih u ime svoje!« Povrh toga Spasitelj je ovdje sv. Petru nešt

² Bellarmino još ne upotrebljava tehničkog izraza »ex cathedra«, ali stvarno uči isto, što i sabor vatikanski tim izrazom.

posvećenio isprosio; uz to je Krist ovdje konzekventno molio i za druge apostole, jer spominje njihove kušnje i veli: »Utvrđi braću svoju.« A Petru ovdje isprošeni dar imao je prijeći i na nasljednika mu, jer se Krist ovdje molio u k o r i s t C r k v i, kad je davao tražio da rešeta nesamo tadašnje nego i sve potonje vjernike. Konačno Isus nije rekao: »Molio sam se, da ne popusti ljubav tvoja,« nego: »da ne oslabi vjera tvoja.« Ljubav je doista popustila u Petru, kad se odrekao Gospodina, ali vjere njegove nije ni onda nestalo.

c) Jedino je dakle pravo tumačenje u tom, što je Gospodin ovdje d v i j e o v l a s t i c e isprosio: 1° da sam Petar ne bi nikad izgubio vjere, kolikogod ga davao bude kušao; a to je više nego samo konačna ustrajnost; 2° da sam Petar kao vrhovni pastir i c bi nikad mogao što učiti protiv prave vjere. »Prva od ovih ovlastica«, veli Bellarmino, »valjda je prešla i na nasljednike Petrove, a druga je sigurno na njih prešla.«

Autor potvrđuje ovo tumačenje o dvjema ovlasticama brojnim svjedočanstvima grčkih i latinskih Otaca. Za prvu ovlasticu navodi riječi sv. Augustina: »Kad je Krist molio, da ne oslabi vjera njegova, molio je, da bi (Petar) imao u vjeri posve slobodnu, jaku, nepobitnu volju.« (De corr. et gr. 8) Slično Krizostom tumači te riječi: »Nije rekao, kaže: Ne ćeš zatajiti, nego: da ne oslabi vjera tvoja. Jer se njegovom brigom i milošću dogodilo, da nije nikako nestalo vjere Petrove« (Hom. 83 in Mat) Poredi također Teofilakta (In caput 22. Lc.) i Prospera (De vocatione gentium, l. I. ult.).

Za drugu ovlasticu Bellarmino navodi dva pisma papa Lucija I. i Feliksa I., što ih je potonja kritika pronašla apokrifnima. Ali na njih nadovezuje autentička svjedočanstva petorice drugih velikih papa: sv. Leona I., sv. Agatona, sv. Nikole I., sv. Leona IX. i Inocencija III. Čujmo Leona I.: »Gospodin uzima na se posebnu brigu za Petra i moli se napose za vjeru Petrovu, kao da će stanje drugih biti sigurnije, ako duša prvaka ne bude svladana. U Petru se dakle utvrđuje jakost drugih, i tako se određuje pomoć milosti Božje, da čvrstoća, koju Krist podaje Petru, bude po Petru drugima podijeljena« (Sermo 3. de assumpt. sua ad Pontif.). Važno je i Agatonovo svjedočanstvo (in ep. ad Constant. imperat., quae lecta est in VI. Synodo, act. 4. et postea act. 8. ab omnibus probata): »Ovo je, kaže, pravilo prave vjere, kojega se žilavo držala u sreći i nesreći ova apostolska Crkva Kristova, za koju se dokazuje da po milosti Božjoj nije nikad zalutala sa staze apostolske predaje, i da nije nikada podlegla iskvarena heretičkim novotarijama, jer je rečeno Petru: »Simone, Simone, evo sotona... A ja sam se molio za tebe...« Ovdje je Gospodin obećao, da vjera Petrova ne će oslabiti, i opomenuo ga je, da utvrđi braću svoju; a i svi su vazda priznavali, da su to apostolski natpastiri, predšasnici moje malenkosti, pouzdano vazda učinili.«⁶

⁶ Granderath, Constitutiones dogmaticae oecum. Concilii Vaticani, 170-171 napose ističe temeljitost ovog dokaza Bellarminova i veli u 2. bilješki: »Troje treba istaknuti: 1. Katolički istočni biskupi pod vodstvom patrijarha Sofronija i na usta Stjepana Dorskoga usvajaju ovo tumačenje na later. saboru g. 649.; 2. Papa Agaton u smislu rimskog sabora uči isto tumačenje u svojoj

Čujmo još Teofilakta, gdje meće Kristu u usta riječi: »Jer tebe imam za prvaka učenika, utvrdi ti druge; to naime dolikuje tebi, koji si iza mene stijena i temelj Crkvi.« (in cap. 21. Lc.) Slično se izražuje i sv. Petar Krizolog u pismu Eutihu i sv. Bernardo u 190. pismu Inocenciju II.

Na prigovor, da Spasitelj tobože ništa nije obećao rimskoj biskupskoj Stolici, koje tada još nije bilo, Bellarmino odgovara: »Krist se molio za Petra i njegove nasljednike, a njihova se Stolica imala utvrditi u Rimu.«

Drugoj poteškoći daje povod izraz: »Ti obrativši se jednoć, utvrdi braću svoju«, ako se razumije o obraćenju Petrovu po pokori. Zar će morati svi nasljednici Petrovi jednoć sagriješiti i onda se obratiti, da utvrde braću svoju? — Bellarmino ne shvaća to obraćenje o pokori Petrovoj za grijeh, nego ovako parafrazira taj izraz: »Ti, čija vjera ne može oslabiti, kad budeš vidio neke, gdje će oklijevati, obrati se njima i utvrdi ih.« Ovo je tumačenje to vjerovatnije, jer Spasitelj dotada još ne bijaše prorekao pada Petrova, a čini se nezgrapno prije proreći obraćenje negoli odreknuće. — Uostalom, i u smislu obraćenja od grijeha ovo pripada privatnoj osobi Petrovoj kao lični dar Božji (kao i ime Simon), i zato se ne tiče Petra kao prvaka drugih, te ne prelazi na nasljednike, kao što na njih prelazi dužnost utvrđivanja.

Drugi je dokaz iz Sv. Pisma sadržan u onom velikom obećanju Kristovu: »Na ovoj stijeni sazidat ću Crkvu svoju, i vrata paklena ne će je nadvladati.« Petar se naime ovdje zove stijena i temelj Crkvi kao vrhovni upravnik njezin; i prema tomu svaki je njegov nasljednik također stijena i temelj Crkvi.

Nepogrešivost se ovako dokazuje iz ovog teksta: a) iz riječi »stijena«. Zašto se naime Pontifex zove stijena, ako ne s obzirom na stalnost i čvrstoću? Jamačno, ako je on stijena, ne će se slomiti, niti će naokolo lutati prema svakom vjetru nauke, t. j. ne će pogriješiti u vjeri kao stijena ili kao Pontifex.

b) Ista se nepogrešivost papina dokazuje iz riječi i pojma temelja, koji podupire i nosi zgradu, da se nikako ne sruši. Jamačno se onda i temelj te zgrade ne može srušiti. Jer se ne može pojmiti, da bi se srušio temelj, a da ne pane kuća. Ta ne prima temelj od kuće čvrstoću, nego kuća od temelja. Čujmo o tom Origena, gdje veli: »Očito je, makar se i ne izrazilo, da vrata paklena ne mogu nadvladati niti Petra niti Crkvu. Jer kad bi nadvladala stijenu, na kojoj Crkva bijaše sazidana, nadvladala bi i Crkvu.«

I sv. Krizostom primjećuje k ovome mjestu (Mat. 16, 18), da je jedini Bog mogao to učiniti, da se Crkva, osnovana na jednom ribaru i nepoznatom mužu, ipak ne sruši kraj navale tolikih bura.

Slično Theodore t u pismu rimskom svećeniku Renatu veli: »Ta sveta Stolica (rimska) drži kormilo za upravljanje svim Crkvama svega svijeta poradi mnogih drugih razloga, no poimence i zato, što nije nikada iskusila heretičkog smrada.« Argumenta-

dogmatičkoj poslanici, koju svečano potvrđuje šesti ekum. sabor; odatle slijedi, da su se zapadni biskupi složili u istoj nauci; 3. Istočni i zapadni biskupi složeno su usvojili isto tumačenje na ekum. saboru u Firenci.«

cija se može ovdje svesti na ovo: Uprava svekolike Crkve nužno pripada onoj Stolici, koja ne može oslabiti u vjeri. Vidimo pak, da je jedina rimska Crkva bila vazda pa je i sada slobodna od svake heretičke opačine. Stoga je očito, da je uprava Crkava upravo njojzi povjerena. — I *Ciril Aleksandrijski* u Kateni sv. Tome Akvinca k ovome mjestu veli: »Prema ovom obećanju (Kristovu) Apostolska Crkva Petrova ostaje čista od svakog zavedenja i heretičke prijevare...«

Jeronim u pismu *Damazu* veli najprije: »Znam, da je na toj stijeni Crkva sazidana.« Poslije dodaje: »Molim, da me Tvojim pismom autoriziraš šutjeti ili govoriti o trima hipostazama (u Bogu); ne ću se začati govoriti, da su tri hipostaze, ako tako zapovjedite.« *Augustin* pak u *Psalmu* protiv *Donatove* stranke veli: »Izbrojite biskupe onamo od same Stolice Petrove; gledajte, tko je koga naslijedio u onom redu Otaca; ona je stijena, koje ne svladavaju ohola vrata paklena.«

Slijede još izjave pape *Gelazija* u pismu caru *Anastaziju* i *Grigura Velikoga* u dvostrukom pismu.

Treći se dokaz iz Sv. Pisma osniva na riječima: »Pasi ovce moje.« Već je gore u prvoj knjizi dokazano, da je papa ovim riječima postavljen kao pastir i učitelj svekolike Crkve. Dakle sva Crkva treba da njega sluša i slijedi. Kad bi dakle on krivo učio, sva bi Crkva krivo učila.

Na prigovor, da ga sva Crkva ima slušati samo onda, ako pravo uči, *Bellarmino* s pravom pita: Tko će autentički suditi, da li papa pravo ili krivo uči osobito u prijepornim pitanjima? Ovce nemaju većega učitelja ili suca, kojemu bi se utekle. Iz sve Crkve mogu se prizvati na papu, kako autor dokazuje (I. II. c. 13 - 14). Ali od pape nema priziva na više. Dakle sva Crkva krivo uči, ako papa krivo uči.

Ali zar se tko ne može prizvati na sveopći sabor? *Bellarmino* nas ovdje upućuje na svoj traktat o saborima, gdje dokazuje, da je papa nad saborom. Zna se, da su opći sabori često pogriješili, kad ih nije potvrdio papa. Što se tiče priziva na takav sabor, na kojem i papa učestvuje, kao da je sabor s papom veći autoritet nego jedino papa, *Bellarmin* ističe činjenicu, da je *Gospodin* jedino *Petru* rekao: »Molio sam se za tebe« i: »Pasi ovce moje.« To nije rekao *Petru* i saboru. Jedinog je *Petra* također nazvao stijenom i temeljem, a ne *Petra* sa saborom. Odatle je jasno, da sva čvrstoća zakonitih ekumenskih sabora potječe od pape, a ne malo od pape, malo od sabora. Nadalje: Često nije moguće, da se *Oci* sabora sastanu. Stoga treba da je nepogrešiv sudac u Crkvi i izvan sabora. — Konačno: Nije nemoguće, da se i na saboru u svom sudu razidu papa i drugi *Oci* sabora. Pa i onda treba da tko nepogrešivo sudi, a to ne može pogrešivi sabor bez pape.

Još jedan dokaz izvodi *Bellarmino* iz *Staroga Zavjeta*, tipa *Novoga*, napose iz riječi: »Nauka i istina,« koje su bile napisane na prsnom štitu (rationale iudicii) *Velikog Svećenika* (Izl. 28, 30). Ali se sumnja o pravom značenju

Čujmo još Teofilakta, gdje meće Kristu u usta riječi: »Jer tebe imam za prvaka učenika, utvrdi ti druge; to naime dolikuje tebi, koji si iza mene stijena i temelj Crkvi.« (in cap. 21. Lc.) Slično se izražuje i sv. Petar Krizolog u pismu Eutihju i sv. Bernardo u 190. pismu Inocenciju II.

Na prigovor, da Spasitelj tobože ništa nije obećao rimskoj biskupskoj Stolici, koje tada još nije bilo, Bellarmino odgovara: »Krist se molio za Petra i njegove nasljednike, a njihova se Stolica imala utvrditi u Rimu.«

Drugoj poteškoći daje povod izraz: »Ti obrativši se jednoć, utvrdi braću svoju«, ako se razumije o obraćenju Petrovu po pokori. Zar će morati svi nasljednici Petrovi jednoć sagriješiti i onda se obratiti, da utvrde braću svoju? — Bellarmino ne shvaća to obraćenje o pokori Petrovoj za grijeh, nego ovako parafrazira taj izraz: »Ti, čija vjera ne može oslabiti, kad budeš vidio neke, gdje će oklijevati, obrati se njima i utvrdi ih.« Ovo je tumačenje to vjerovatnije, jer Spasitelj dotada još ne bijaše prorekao pada Petrova, a čini se nezgrapno prije proreći obraćenje negoli odreknuće. — Uostalom, i u smislu obraćenja od grijeha ovo pripada privatnoj osobi Petrovoj kao lični dar Božji (kao i ime Simon), i zato se ne tiče Petra kao prvaka drugih, te ne prelazi na nasljednike, kaošto na njih prelazi dužnost utvrđivanja.

Drugi je dokaz iz Sv. Pisma sadržan u onom velikom obećanju Kristovu: »Na ovoj stijeni sazidat ću Crkvu svoju, i vrata paklena ne će je nadvladati.« Petar se naime ovdje zove stijena i temelj Crkvi kao vrhovni upravnik njezin; i prema tomu svaki je njegov nasljednik također stijena i temelj Crkvi.

Nepogrešivost se ovako dokazuje iz ovog teksta: a) iz riječi »stijena«. Zašto se naime Pontifex zove stijena, ako ne s obzirom na stalnost i čvrstoću? Jamačno, ako je on stijena, ne će se slomiti, niti će naokolo lutati prema svakom vjetru nauke, t. j. ne će pogriješiti u vjeri kao stijena ili kao Pontifex.

b) Ista se nepogrešivost papina dokazuje iz riječi i pojma temelja, koji podupire i nosi zgradu, da se nikako ne sruši. Jamačno se onda i temelj te zgrade ne može srušiti. Jer se ne može pojmiti, da bi se srušio temelj, a da ne pane kuća. Ta ne prima temelj od kuće čvrstoću, nego kuća od temelja. Čujmo o tom Origena, gdje veli: »Očito je, makar se i ne izrazilo, da vrata paklena ne mogu nadvladati niti Petra niti Crkvu. Jer kad bi nadvladala stijenu, na kojoj Crkva bijaše sazidana, nadvladala bi i Crkvu.«

I sv. Krizostom primjećuje k ovome mjestu (Mat. 16, 18), da je jedini Bog mogao to učiniti, da se Crkva, osnovana na jednom ribaru i nepoznatom mužu, ipak ne sruši kraj navale tolikih bura.

Slično Teodoret u pismu rimskom svećeniku Renatu veli: »Ta sveta Stolica (rimska) drži kormilo za upravljanje svim Crkvama svega svijeta poradi mnogih drugih razloga, no poimence i zato, što nije nikada iskusila heretičkog smrada.« Argumenta-

dogmatičkoj poslanici, koju svečano potvrđuje šesti ekum. sabor; odatle slijedi, da su se zapadni biskupi složili u istoj nauci; 3. Istočni i zapadni biskupi složili su usvojili isto tumačenje na ekum. saboru u Firenci.«

cija se može ovdje svesti na ovo: Uprava svekolike Crkve nužno pripada onoj Stolici, koja ne može oslabiti u vjeri. Vidimo pak, da je jedina rimska Crkva bila vazda pa je i sada slobodna od svake heretičke opačine. Stoga je očito, da je uprava Crkava upravo njojzi povjerena. — I *Ciril Aleksandrijski* u Kateni sv. Tome Akvinca k ovome mjestu veli: »Prema ovom obećanju (Kristovu) Apostolska Crkva Petrova ostaje čista od svakog zavedenja i heretičke prijevare...«

Jeronim u pismu Damazu veli najprije: »Znam, da je na toj stijeni Crkva sazidana.« Poslije dodaje: »Molim, da me Tvojim pismom autoriziraš šutjeti ili govoriti o trima hipostazama (u Bogu); ne ću se začati govoriti, da su tri hipostaze, ako tako zapovjedite.« *Augustin* pak u Psalmu protiv Donatove stranke veli: »Izbrojite biskupe onamo od same Stolice Petrove; gledajte, tko je koga naslijedio u onom redu Otaca; ona je stijena, koje ne svladavaju ohola vrata paklena.«

Slijede još izjave pape *Gelazija* u pismu caru *Anastaziju i Grgura Velikoga* u dvostrukom pismu.

Treći se dokaz iz Sv. Pisma osniva na riječima: »Pasi ovce moje.« Već je gore u prvoj knjizi dokazano, da je papa ovim riječima postavljen kao pastir i učitelj svekolike Crkve. Dakle sva Crkva treba da njega sluša i slijedi. Kad bi dakle on krivo učio, sva bi Crkva krivo učila.

Na prigovor, da ga sva Crkva ima slušati samo onda, ako pravo uči, *Bellarmino* s pravom pita: Tko će autentički suditi, da li papa pravo ili krivo uči osobito u prijepornim pitanjima? Ovce nemaju većega učitelja ili suca, kojemu bi se utekle. Iz sve Crkve mogu se prizvati na papu, kako autor dokazuje (I. II. c. 13 - 14). Ali od pape nema priziva na višega. Dakle sva Crkva krivo uči, ako papa krivo uči.

Ali zar se tko ne može prizvati na sveopći sabor? *Bellarmino* nas ovdje upućuje na svoj traktat o saborima, gdje dokazuje, da je papa nad saborom. Zna se, da su opći sabori često pogriješili, kad ih nije potvrdio papa. Što se tiče priziva na takav sabor, na kojem i papa učestvuje, kao da je sabor s papom veći autoritet nego jedino papa, *Bellarmin* ističe činjenicu, da je *Gospodin* jedino *Petru* rekao: »Molio sam se za tebe« i: »Pasi ovce moje.« To nije rekao *Petru* i saboru. Jedinog je *Petra* također nazvao stijenom i temeljem, a ne *Petra* sa saborom. Odatle je jasno, da sva čvrstoća zakonitih ekumenskih sabora potječe od pape, a ne malo od pape, malo od sabora. Nadalje: Često nije moguće, da se *Oci* sabora sastanu. Stoga treba da je nepogrešiv sudac u Crkvi i izvan sabora. — Konačno: Nije nemoguće, da se i na saboru u svom sudu raziđu papa i drugi *Oci* sabora. Pa i onda treba da tko nepogrešivo sudí, a to ne može pogrešivi sabor bez pape.

Još jedan dokaz izvodi *Bellarmino* iz *Staroga Zavjeta*, tipa *Novoga*, napose iz riječi: »Nauka i istina,« koje su bile napisane na prsnom štítu (rationale iudicii) *Velikog Svećenika* (Izl. 28, 30). Ali se sumnja o pravom značenju

tih riječi, i zato prelazimo ovdje na konačni (5.) dokaz, koji se upire na dvostruko iskustvo.

Prije svega iskustvo dokazuje, da su sve patrijaršijske Stolice osim rimske oslabile u vjeri. Autor navodi pojedine heretičke patrijarhe, koji su nekoć zasjeli Stolice aleksandrijsku, antiohijsku, jeruzalemsku i bizantsku. »U Crkvi pak grada Rima«, veli Rufin (Expos. symboli) »nije nikoja hereza nastala, i ondje se čuva stara predaja.«

Drugi iskustveni dokaz daje činjenica, da su rimski pape osudili mnogo hereza bez općega sabora n. pr. herezu Pelagijevu, Priscilijanovu, Jovinijanovu, Vigilancijevu i druge, što ih je sva Crkva Kristova baš zato držala za heretičke i oduravala, jer ih je rimski papa osudio. To je dakle znak, kako sva Crkva osjeća, da rimski papa u takvim stvarima ne može zalutati (Poredi Prospera u posljednjoj knjizi »Contra Collatorem« i Petra Đakona u knjizi »De Incarn. et gratia Christi ad Fulgentium«).

Druga teza: Nesamodarmiski papa učeći svu Crkvu ne može zalutati u vjeri, nego ni partikularna Crkva rimska.

Rado priznajemo, da vatikanski sabor nije ove druge teze Bellarminove formalno definirao. Ipak čitamo u dogmatskoj konstituciji »Pastor aeternus« (c. 4): »Potpuno znamo, da ova Stolica sv. Petra ostaje vazda neokaljana od svake zablude po onoj... Luk. 22, 32.«⁷

Bellarmino obrađuje tu drugu tezu u 4. poglavlju. Drukčije, kaže, treba shvatiti čvrstoću rimske Crkve u vjeri, a drukčije čvrstoću rimskoga pape. Jer papa ne može pogriješiti s u d b e n o m zabludom, kada naime prosuđuje i definira vjersko pitanje. Rimska pak Crkva ne može pogriješiti l i č n o m zabludom tako te bi sav puk i kler rimski zajedno bio u zabludi, te ne bi ni jedan vjernik u rimskoj Crkvi pristao uz papu, nego bi sva rimska Crkva postala odmetnička.

Osim toga pisac razlikuje pitanje, da li rimska Crkva može zalutati u vjeri, dok Apostolska Stolica ostaje u Rimu, i drugo pitanje, da li ta Crkva uopće ne može nikad oslabiti, jer se i Apostolska Stolica ne može nikad iz Rima drugamo premjestiti.

Bellarmino brani tezu kao posve istinitu (verissimam) u prvom smislu, »dok naime Apostolska Stolica ostaje u Rimu.« Uz gore spomenuto svjedočanstvo Agatonovo ističe i riječi sv. pape Nikole I. u pismu Mihajlu III. Papa piše: »Ovlastice su ove Stolice vjekovite, odozgor ukorijenjene i zasađene; mogu se po-

⁷ »Plenissime scientes hanc sancti Petri Sedem ab omni semper errore illibatam permanere secundum... Lc. 22, 32.« Generalni izvjestitelj biskup brixenski Gasser ipak je izjavio, da nije naumljeno autentičko tumačenje tih riječi (Granderaath, Constit. dogm. 232, bilješka).

vrijediti, ali se ne mogu prenijeti; čupati se mogu, ali se ne mogu iščupati. Postojale su već prije Vaše vlade, i ostaju, Bogu hvala, dosada neokaljane, pa će ostati i poslije Vas; i dokle se god bude kršćansko ime propovijedalo, ne će one prestati.« Dalje papa označuje i uzrok, zašto tako slobodno govori: »Jer među ostalim onaj, preko koga su nam osobito podijeljene ove ovlastice, čuo je od Gospodina: Ti obrativši se jednoć, utvrdi braću svoju.«

Uz navedena svjedočanstva Ćirila Aleksandrijskog i Rufina Oglajskoga dodaje još tri druga patristička teksta. Sv. Ćiprijan (l. I. ep. 3) veli: »Usuđuju se (raskolnici) ploviti do Petrove katedre i prve Crkve . . . , a ne misle, da su to Rimljani, do kojih nevjera (perfidia) ne može imati pristupa.« — Jeronim u Apologiji protiv Rufina (l. 3.) piše: »Znam, da rimska vjera, pohvaljena apostolskim glasom, ne prima takvih opsjena; makar i anđeo drukčije navijestio, nego se nekoć propovijedalo, ne može se ona promijeniti, gdje je utvrđena Pavlovim autoritetom.« A Grgur Nazijanski u »Pjesmi o svom životu« veli: »Stari Rim od starih vremena ima pravu vjeru i vazda je zadržaje, kako dolikuje gradu, koji je na čelu svemu svijetu, da vazda čuva cjelovitu vjeru o Bogu.«

Tim starim svjedočanstvima pisac dodaje izjave novijih papa Martina V. i Siksta IV. Prvi u svojoj buli, koju je izdao uz odobrenje kosničkog sabora, misli, da se imaju držati za heretike, koji s obzirom na sakramente ili vjerske članke drukčije sude negoli rimska Crkva. A Siksto IV. među osuđenim tezama Petra Oksonskog osuđuje i tezu, da Crkva grada Rima može zalutati.

Za ovu drugu tezu, shvaćenu u drugom smislu o nepomičnoj Stolici Petrovoj u gradu Rimu, Bellarmino veli: To je istina pobožna i veoma vjerovatno mišljenje; ali nije tako izvjesna, da bi se protivna mogla nazvati heretičkom ili očitom krivom, kako to pravo uči Ivan Driedo. Jasno je, da nije vjerska istina, da se Apostolska Stolica ne bi mogla odijeliti od rimske Crkve, jer ni Sv. Pismo ni tradicija ne uči toga jasno. Najveću vjerovatnost te teze ipak brani Bellarmino historijskim iskustvom, jer i u najvećim progonstvima rimske Crkve i papâ nije se to nikad dogodilo, makar se i češće pružale veoma zgodne prigode za premještenje papinske Stolice u drugi grad.

Drugi dokaz za to izvodi iz zapovijedi Božje, da se u Rimu stalno postavi Stolica Petrova; jer ljudi ne mogu promijeniti zapovijedi Božje. Onu zapovijed Božju kuša autor dokazati iz govora Ambrozijeva o predaji bazilikâ, gdje veli, da je Krist htio, da Petar umre u Rimu; nadalje iz riječi Leona Velikoga (Sermo 1. de Natali Ap. Petri et Pauli): »Ti si (Petre) slavodobitni znak križa Kristova unio u grad Rim, gdje ti je Providnost Božja unaprijed odredila i časnu vlast i slavu mučeničke smrti.«

Da iz ovih riječi ne bismo ipak odviše zaključili, pisac dobro ističe, kako Leon I. ne definira ovdje vjerskoga članka, nego samo spominje historijski događaj ili vijest.

Treća teza: Papa ne može zalutati ni u onim čudorednim zapovijedima, koje su propisane svoj Crkvi, te se tiču stvari nužnih za spasenje milionoga, što je u sebi dobro ili zlo.

Već je pisac gore istakao, da papa može zalutati u partikularnim zapovijedima. Dalje može pogriješiti u stvarima, koje nisu potrebne za spasenje niti po sebi dobre ili zle, n. pr. u stvaranju nekorisnog zakona, premda podložnici nemaju suditi o papinim zapovijedima, nego slušati.

a) Što se tiče potrebnih spasonosnih stvari, to je jasna nepogrešivost papina suda, jer bi drukčije sva Crkva teško štetovala i zabludila u potrebnim stvarima; a to se protivi obećanju Kristovu kod Iv. 16, 13. One riječi »Učit će vas Duh Sv. svakoj istini« imaju se razumjeti barem o potrebnim istinama. — Nadalje: Bog je Crkvi obećao, da će vazda s njome biti. Ali u takvu slučaju opće zablude u potrebnim stvarima ne bi on u pomoć bio svojoj Crkvi, gdje treba; jer je u jednu ruku naložio, da slušamo papu, a u drugu bi ruku pripustio, da papa zabludi u potrebnim stvarima.

b) Kad bi papa mogao zabluditi kao vrhovni učitelj u stvarima po sebi dobrima ili zlima, ne bi se Crkva mogla uistinu svetom zvati, kako se zove u apostolskom vjerovanju, jer svetost u ispovijedanju nauke zahtijeva, da se ništa krivo ne uči i da se ne zapovijeda, što je po sebi zlo. — Povrh toga bi papa drukčije morao i u vjeri zabluditi i Crkvu zavesti u zabludu. Kad bi naime papa naložio djelo, što je uistinu zlo, makar i prividno dobro bilo, ili kad bi zabranio djelo po sebi dobro, makar i prividno sumljivo ili zlo, Crkva bi u savjesti dužna bila slušati i držati dobro za zlo, a zlo za dobro.⁸

Četvrta teza: Vjerovatno je i pobožno mišljenje, da rimski papa ne može ni kao privatna osoba biti heretik, uporno vjerujući nešto protiv vjere.

Autor to dokazuje poglavito pozivajući se na slatku ili blagu odredbu Providnosti Božje. Ova, čini se, zahtijeva, da onaj, čija vjera barem na učiteljskoj katedri ne može oslabiti, ima utvrditi braću svoju i svojom privatnom vjerom, brižno se čuvajući svake hereze i kao privatni čovjek. Bog može, istina, i iz heretičkog srca izmamiti pravovjernu ispovijest, kako je svoje riječi nekoć metnuo na jezik Baalamovoj magarici. Ali tako bi on čovjeku silu nanio, a to nije prema onoj Providnosti, koja sve slatko uređuje.

Povijest to potvrđuje, jer dosada nijedan papa nije bio heretik, ili se barem ne može dokazati, da je bio heretikom. A to je vjerovatan znak, da papa privatno ne može biti heretikom. Pisac nas ovdje upućuje na Alberta Pighi-a.

⁸ Ovdje treba uvažiti dodatak, kojim Bellarmino na kraju sveska bolje tumači ovaj slučaj.

**Kako se nauka Bellarminova o papinoj nepogrešivosti u potankostima
slaže s naukom vatikanskog sabora?**

Oci vatikanskog sabora bili su većinom već unaprijed uvjereni, da se papina nepogrešivost proteže dotle, dokle seže sama nepogrešivost Crkve. S druge strane nisu htjeli, da se zasad pitanje upuste u predmet nepogrešivosti, osim ukoliko je to potrebno bilo za očuvanje i obranu vjere. Nakon dugotrajnih i žestokih rasprava, o kojima nas izvješćuje Teodor Granderath u 9. komentaciji: »Quid a Concilio Vaticano de objecto infallibilitatis pontificiae doceatur« (Constitutiones dogmaticae, pag. 190 - 210), napokon se složiše u onoj formuli, koju uvrstiše u 4. poglavlje dogmatičke konstitucije »Pastor aeternus«. Ta je formula svečana definicija o papinoj nepogrešivosti, a glasi ovako:

«Mi dakle, vjerno prianjajući uz predaju poprimljenu od početka kršćanske vjere, na slavu Boga Spasitelja našega, na uzvišenje katoličke vjere i na spasenje kršćanskih naroda, uz odobrenje svetoga Sabora učimo i definiramo, da je od Boga objavljena dogma: e rimski papa, kad govori ex cathedra, t. j. kad u vršenju službe Pastira i Učitelja svih kršćana, svojim vrhovnim apostolskim autoritetom označuje nauku vjersku ili čudorednu, koju ima sva Crkva držati, po božanskoj asistenciji, njemu u sv. Petru obećanoj, uživa onu nepogrešivost, kojom je božanski Otkupitelj htio da bude nadarena njegova Crkva kod definiranja nauke vjerske ili moralne; i da su zato takve definicije rimskog pape po sebi, a ne po privoli Crkve, nepromjenljive...»

Direktno se dakle definira samo nepogrešivost papina u naukama vjerskim i čudorednim kao dogma; ali time, što se proteže nepogrešivost papina na sve, u čem i sama Crkva Kristova uživa nepogrešivost kod definiranja vjerskih i čudorednih istina, jasno je i ovo: »U onom, u čem je istina teologijski sigurna, ali dosada još nije de fide certum (vjerskom sigurnošću sigurno), da je Crkva nepogrešiva, u tom se i papina nepogrešivost ne definira kao članak vjere. Ali s istom teologijskom sigurnošću, kojom je poznato, da ima osim vjerskih dogmi i drugih stvari (t. zv. facta dogmatica...) u dohvatu nepogrešivosti, kojom raspolaže Crkva u svojim definicijama; s istom sigurnošću treba i trebat će držati, da se do ovih predmeta proteže i nepogrešivost u definicijama, izdanim od rimskog pape.« Tako biskup brixenski Gasser kao izvijestitelj deputacije u generalnoj kongregaciji prije 4. sjednice vatikanskog sabora (V. Granderath, loc. cit., pg. 205 - 206).

Kardinal Bellarmino slaže se sa saborom vatikanskim u tom, što ističe kao predmet nepogrešivosti papine opće vjerske i čudoredne istine u slučaju, da papa govori kao vrhovni Sudac i Učitelj svoj Crkvi. Dobro je također barem natuknuo u 5. poglavlju (de decretis morum), da treba protegnuti pojam nepogrešivosti papine i na potrebne temeljne zakone i na ono, što je po sebi dobro ili zlo... Često također ističe potrebnu nepogrešivost papinu u vezi s nepogrešivošću same Crkve. Ali nije još formalno razlikovao nepogrešivost papinu u naukama vjerskim i nepogrešivost njegovu u onim naukama, koje, istina, nisu de fide, nego su ipak u tijesnoj vezi s vjerskim naukama, kao što i Oci vatikanskog sabora nisu htjeli da pobliže riješe pitanje: Kakva nepogrešivost pripada izjavama Crkve i pape o t. zv. dogmatičkim činjenicama, koje su u nužnoj vezi s dogmama? Dovoljno im je bilo, da su konstatirali: Područje papine nepogrešivosti obuhvaća sve područje nepogrešivosti Crkve. U glavnom je

mogao biskup Gasser istaknuti u generalnoj kongregaciji prije četvrte sjednice: »Jasno je, da je nauka predložena u shemi jedna te ista, koju Bellarmino uči, navodi na četvrtom mjestu i zove najopćenitijom i sigurnom.«⁹

IV. Bellarmino pobija glavne prigovore iz razuma i iz povijesti.

U 7. poglavlju autor odgovara na neke poteškoće »iz razuma« n. pr. o tobožnjoj suvišnosti sabora. Dobro niječe konzekvenciju, premda ističe, da jedini papa može nepogrešivo definirati »vjerske« dogme. Kako su ove osobito zavisne o tradiciji apostolskoj i o suglasju u Crkvama, od silne je koristi, ako se sastanu biskupi iz svih pokrajina, te svaki iznese, što njegova Crkva drži. Nadalje ističe preveliku korist, eventualno i potrebu sabora, da se do kraja kontroverzije, i da se dekreti o vjeri nesamo stvore nego i provedu. O tom opširnije raspravlja u prvoj knjizi »O saborima« (10. i 11. pogl.).

Ako ima kanona, koji govore, da se rimski papa ne može suditi, osim ako je zalutao u vjeri, radi se tu o ličnoj (privatnoj) zabludi, a ne o sudbenoj (službenoj i javnoj).

Kako se mogao n. pr. sv. Ciprijan uporno protiviti definiciji pape Stjepana, da se heretici ne smiju prekrštavati? Sam sveti Augustin misli, da Stjepan nije još definirao te stvari (De bapt. l. 1. c. 18). Tek kasnije u prepirci s Donatistima sazrela je ova kontroverzija i našla svoje definitivno rješenje.

Nilo prigovara: Papa može pasti u razne opačine škrtosti, oholosti... dakle i hereze. Jer Pavao (1. Tim. 1) ističe, da su neki u vjeri nastradali, jer su prije izgubili dobru savjest. Nadalje papa može zlim životom zaniijekati Boga djelima, dakle i riječima, jer ovo je još lakše.

Odgovor: Papa može po svojoj naravi pasti u herezu, ali ne pod osobitom asistencijom, koju mu je Isus isprosio. — Nadalje apostol pod zlim djelima razumijeva djela proistekla iz nevjernosti srca, a takvih djela ne čini niti može činiti papa. Ako li se pod »djelima« razumiju svakojaki grijesi, krivo je, da je lakše riječima nijekati Boga nego djelima. Riječju se naime niječe Bog naprosto i izričito; a činom se niječe samo uključno, a ne naprosto.

Od 8. do 14. poglavlja Bellarmino pretresuje historijske poteškoće, iznesene protiv 40 rimskih papa starog i srednjeg vijeka. Većinom se tu radi o pukim klevetama i o tricama Magdeburških Centurijatora. Gdje ima ozbiljnih poteškoća, n. pr. kod pape Marcelina, koga neki objeđuju, da je žrtvovao idolima, Bellarmino i odviše lakovjerno priznaje takav grješan čin iz kukavnog straha smrti, gdje nema dakle ni zablude protiv vjere ni prave (nutarnje) hereze ni nevjernosti; veli onda, da se sam odrekao papinstva i brzo nakon toga umro mučeničkom smrću. U dodatku pri kraju sveska ipak ispravno ističe, kako već sv. Augustin (De unico

⁹ Acta et decreta Conciliorum recent. VII, 406.

bapt. contra Petil. c. 16) priznaje Marcelina nevinim, te niko od starijih pisaca ne zna za ovu ljađu. Uistinu je danas nevinost Marcelinova sjajno opravdana.

Pitanje o pravovjernosti sv. pape Liberija i njegova nasljednika sv. Feliksa II. obradio je Bellarmino temeljito u posebnoj 9. poglavlju. Već činjenice, da su arijevcima Urzacije i Valent prevežani falzifikatori, i da Crkva i danas po najnovijem »Anuario Pontificio« (1930, pg. 10.) na temelju ikonografske serije u San Paolo fuori le mura drži i Liberija i Feliksa II. za svece i zakonite pape, dovoljno pokazuju, da se ova dvojica ne mogu smatrati hereticima, a još manje heretičkim učiteljima.¹⁰

I Honorijevu pitanju poklanja Bellarmino veliko (11.) poglavlje. On ga u svemu opravdava pokazujući njegovu pravovjernost i himbu istočnih monoteleta; osobito ističe obranu rimskog pravovjerja po papi Agatonu. I papa sv. Martin I. na rimskom saboru ne iznosi ništa protiv Honorija. Što se tiče šestog ekumenskog sabora, Bellarmino misli, da su akta iskrivljena, ili da su oni saborski Oci Honorija osudili ex falsa informatione i zato da su se prevarili u svom sudu. Na pitanje, zašto legati Agatonovi nisu prosvjedovali, odgovara: Htjeli su izbjeći većemu zlu, kad bi se drukčije osjetila definicija prave vjere, te se ne bi uklonila 60-godišnja skizma. I o pismu sv. Leona II. Bellarmino sumnja, da li nije iskrivljeno. Međutim baš u tom listu imamo ključ za rješenje, jer pismo Leonovo osuđuje, istina, Honorija, ali nikako ne radi hereze, nego radi nemarnosti u obrani prave vjere. I sam Fotije, koji spominje osudu Cirovu, Sergijevu, Pirhovu, Pavlovu i Petrovu na 6. saboru, ništa takvo ne veli o Honoriju kao ni suvremenik Honorijev sv. Maksimo, ni Zonara i t. d.

Gdje su neki pape poput Stjepana VI. i Sergija III., koji su mrzili na papu Formozu, doista što prijekorno radili, Bellarmino to oštro žigoše, ali dokazuje, kako i ovi pape nisu ništa krivo vjerno učili, nego pogriješili u pitanju o činu. I sv. papu Grgura VII. brani Bellarmino u jednom (13.) poglavlju protiv kleveta Centurijatora. Posljednji pape, što ih Bellarmino opravdava od ljage vjerskih zabluda, jesu Eugenije IV., što ga je bazelski sabor drsko svrgnuo tobože poradi hereze, i Inocencije VIII., komu se prišivalo, da je Norvežanima tobože dopustio žrtvu bez vina.

V. Ima li papa i koaktivnu jurisdikciju, da može izdavati zakone u savjesiti obvezatne te njihove kršitelje suditi i kazniti?

Onamo od 15. do 21. poglavlja Bellarmino istražuje treće glavno pitanje ovog traktata, naime o opsegu i prednosti papine jurisdikcije; a u 4 posljednja poglavlja raspravlja pitanje o odnosu biskupske jurisdikcije prema vrhovnoj papinoj vlasti.

¹⁰ O Feliksu II., koji se poslije povratka pape Liberija povukao i živio u zabitosti za Boga, vidi simpatični članak Dra Knöpflera u »Herders Kirchenlexikon« IV, 1315 - 1316.

Za razjašnjenje služe neke prethodne primjedbe. 1. Prije svega ne radi se o papi kao zemaljskom vladaru jedne države ili pokrajine. Nego pitamo: Ima li papa kao duhovni vladar Crkve pravu vlast na sve vjernike u duhovnim stvarima nalik na svjetovnu vlast zemaljskih vladara?

2. Govorimo ovdje samo o pravednim zakonima, jer se po sv. Augustinu nepravedni zakoni ne mogu pravo nazvati zakonima. Pravedan zakon a) ima smjerati na opće dobro; b) ima poteći od kompetentnog autoriteta; c) što se tiče materije, ne smije se zabraniti krepost niti naložiti opačina; d) što se tiče forme, ima se pravim načinom i redom izdati i proglasiti, uvaživši pravo razmjerje između probitaka i tereta.

3. S obzirom na nepravedne zakone valja ipak razlikovati: Zakoni nepravedne materije ili protivni božanskom prirodnom ili pozitivnom pravu, nesamo da ne obvezuju nego se ne smiju držati, jer valja Boga više slušati nego ljude. Koji su pak zakoni nepravedni s obzirom na svrhu, ili s obzirom na začetnika ili na oblik i način, njih ne valja držati, ako bi drukčije sablazan nastala.

Protivnici su ove teze mnogobrojni krivovjerci srednjeg i novog vremena. Ovi poriču Crkvi zakonodavnu moć i tvrde, da papa i biskupi ne mogu sudbeno siliti kršćane, da drže zakon Božji. Konačno uče, da Crkva, istina, smije izopćiti nepopravljive, ali da ta vlast nije u papi niti u biskupu po sebi, nego u zboru službenika i to uz privolu puka.

Nasuprot se u katoličkoj Crkvi vazda vjerovalo, da su biskupi u svojim biskupijama, a rimski papa u svoj Crkvi pravi crkveni knezovi, koji mogu svojim autoritetom i bez privole puka i bez savjeta svećenika davati obvezatne zakone, suditi u crkvenim stvarima i kažnjavati.

Sv. Pismo svjedoči, da crkveni natpastiri mogu izdavati prave zakone. Autor to dokazuje na temelju 12 raznih tekstova Sv. Pisma. Ako je 1. prema Deuteronom 17, 12 »neposlušni oholica, koji se opirao zapovijedi Velikog Svećenika, imao po odluci sučevoj umrijeti«, to se tu radilo o pravoj zapovijedi, koja je vezala u savjesti; a to u većoj mjeri vrijedi o većem autoritetu novozavjetnog poglavara. I ovdje se ne radi samo o preziru autoriteta nego o svakom teškom prekršaju makar onih zakona, koji nalažu stvari po sebi indiferentne, koje baš time, što su naložene, postaju potrebne. — Drugi se dokaz upire na riječ Kristovu (Mat. 16, 19): Štogod svežeš na zemlji, bit će svezano i na nebu. Sam Spasitelj (Mat. 23.) tumači ovo vezanje u moralnom smislu; obećaje, da će on na nebu odobriti i usvojiti svaki zakon Petrov, zapovijed Petrova bit će dakle zapovijed Kristova, i zato očito veže pod grijeh. — Dalje kraljevska riječ Kristova: »Pasi ovce moje« (Iv. 21) izvršuje obećanje i daje Petru pravu pastirsku ili kraljevsku i zakonodavnu vlast. — Isto slijedi iz riječi Kristove (Iv. 20.): Kako je mene poslao Otac, tako i ja šaljem vas. Krizostom tomu primjećuje: »Ostavio im je svoju službu«, a Teofilakt ovako parafrazira: »Uzimate na se moje djelo.« Predao im je Gospodin svoje mjesto, da njegovim auktoritetom vladaju u njegovu kraljevstvu. Stoga im i veli: »Tko vas sluša, mene sluša, a tko vas prezire, mene prezire.« (Lc. 10) Sv. Ciprijan i sv. Bazilije to pravo tumače o apostolima, koji su primili uz vlast propovijedanja i dijeljenja sv. sakramenata i vlast zapovijedati i suditi nesamo u zajednici, nego i svaki napose, osobito pak Petar, jer ih je Spasitelj opremio za buduću službu u raštrkanosti.

Peti je tekst Act. 15, 28: »Svidjelo se Duhu Sv. i nama, da ne stavljamo više nikakva bremena na vas, osim ovog potrebnoga: da se čuvate od žrtava idolskih i od krvi i od udavljenog i od bludnosti.« Apostoli ovdje, kaže Krizostom, stvaraju novi zakon, jer Krist ne bijaše ništa naložio s obzirom na krv i na udavljenje. Ujedno sav kontekst pokazuje, da se radi o obvezatnom zakonu, koji vrijedi, dok se ne ukine. Tako su i prvi kršćani shvatili ovaj zakon Tertulijan, Apolog. 9; Origen, Contra Cels. 8; Ćiril Jeruzal., Kateh. 4; Aug. ep. 154. ad Publicolam, gdje se ne radi o izbjegavanju sablazni...). Bellarmino opširno pobija Kalvina i rješava poteškoću, što se neki u Korintu nisu držali toga zakona, koji im valjda tada još nije ni poznat bio.

Novi dokaz pruža Rimlj. 13, 1: »Svaka duša neka se pokorava višim vlastima...«, gdje se radi nesamo o svjetovnoj nego i o crkvenoj vlasti, jer apostol ističe: Svaka je vlast od Boga... I tko se opire vlasti, opire se odredbi Božjoj. — To potvrđuje i drugi tekst Pavlov 1. Kor. 4, 21: »Što hoćete? da dodem k vama sa šibom ili s ljubavlju i duhom krotkosti?« Krizostom i Augustin vide u njemu označenu sudačku vlast, da kazne grešnike.

1. Tim. 3. tiče se zakona Pavlova, da se bigami ne smiju zaređiti a iz 1. Tim. 5, 19. jasno slijedi, da je biskup imao svoje sudište i izvan foruma savjesti, kad nije smio primiti tužbu na svećenika osim u prisutnosti dvoju ili triju svjedoka...

Dokaz iz predaje upire se osobito na to, što nema gotovo nijednog sabora, koji ne bi što zapovjedio ili zabranio, čak i pod kaznom izopćenja ili svrgnuća. Isto vrijedi o poslanicama rimskih papa. Autor osvjetljuje osobito pozitivni crkveni zakon o korizmenom postu, o kvatrenom postu te o postu u predvečerje raznih svetkovina, a donosi i brojna svjedočanstva svetih Otaca. Onda nadovezuje *dokaz iz razuma*. Potrebni su osim Božjih i civilnih zakona neki pravi crkveni zakoni, da se Crkva dobro upravlja. A svaki pravi zakon krije u sebi koaktivnu moć. Drugih pak crkvenih zakona nije bilo osim onih, što su ih izdali pape i biskupi i razni crkveni sabori. Jedini evanđeoski zakon preopćenit je, a da ne bi trebalo i drugih posebnih crkvenih zakona. I da je doista svaki pravi zakon koaktivan, to dokazuje Bellarmino iz sv. Tome I. II. q. 96. a. 5 i II. II. q. 67. a. 1, te iz 3. predavanja Tomina in c. II. Rom. Bit zakona je u tom, da ima moć siliti i vezati (barem u savjesti) tako, te čovjek griješi, ako drukčije radi. To slijedi i iz definicije grijeha, koji je prekršaj zakona. Protiv onih, koji tvrde, da zakon obvezuje na to, da se ne prezre zakonodavac, Bellarmino razlikuje zakon općeniti i Božji, kod kojega se treba osobito čuvati prezira; ali o tom općenitom i Božjem zakonu, kaže, sada ne radimo, nego o partikularnom i ljudskom zakonu, kao kad papa veli: Posti u korizmi! Taj te zakon ne obvezuje (poglavito) na to, da ne prezreš starješinu, nego da postiš.

U pet narednih poglavlja autor podrobno pobija brojne prigovore, što ih osobito Calvin iznosi protiv obvezatne i koaktivne moći crkvenih zakona.

Konačno Bellarmino pretresa pitanje:

VI. Je li Krist crkvenu jurisdikciju neposredno podijelio jedinomu rimskom papi?

Ili drukčije: potječe li sva jurisdikcija biskupa i svećenika od pape? Autor razlikuje trostruku vlast u papi i u drugim bisku-

pima: vlast reda, vlast unutrašnje jurisdikcije i vlast vanjske jurisdikcije. Ovdje raspravljamo samo o trećoj vlasti upravljati vjernike u vanjskom forumu. Prva vlast prima se posvetom neposredno od Boga. S obzirom na drugu vlast razilaze se mnijenja. Svi se ipak u tom slažu, da je vršenje druge vlasti zavisno o vanjskoj jurisdikciji, i zato je dovoljno, da o toj vanjskoj jurisdikciji raspravimo.

I ovdje se opet svi slažu u tom, da je biskupska jurisdikcija barem *u o p e d e j u r e d i v i n o*. Jer je sam Krist tako osno-
vao Crkvu, da u njoj budu pastiri, učitelji . . . , kako to potvrđuje i apostol (Ef. 4.). Osim toga, da nije tako, mogao bi papa promijeniti taj red, da ne bude više biskupâ; a toga sigurno ne može papa učiniti.

No dalje se pita, da li zakonito izabrani biskupi primaju od Boga svoju jurisdikciju, kako je prima papa, ili od pape.

Autor navodi tri različita mnijenja: Neki uče, da i apostoli i drugi biskupi neposredno od Boga primiše i primaju jurisdikciju (Franjo Viktorija i Alfonzo a Castro). Drugi tvrde, da i apostoli nisu od Krista nego od Petra primili jurisdikciju, pa tako i biskupi primaju jurisdikciju od nasljednika Petrova (Ivan de Torquemada, Dominik Jacobatius). Treći se drže sredine učeći, da su apostoli, istina, neposredno od Krista primili svu jurisdikciju, ali biskupi da je ne primaju od Krista, nego od rimskog pape. Tako Kajetan, Dominik a Soto, Franjo Vargas, Hervaeus i Gabriel (Biel), a isto su, čini se, učili i stari skolastici Bonaventura, Alberto, Durandus. Tu sentenciju drži Bellarmino za posve istinitu.

Zato u 23. poglavlju ukratko dokazuje neposrednu jurisdikciju, koju su apostoli primili od Krista 1° iz riječi Kristovih: Kao što je mene Otac poslao, tako i ja vas šaljem (Iv. 20.); 2° iz načina, kako su apostoli izabrali apostola Matiju; 3° iz izjave sv. Pavla (Gal. 1 . . .). Bellarmino potvrđuje to »evidentnim razlogom«, jer je jedini Krist »pozvao svoje učenike i izabrao 12 između njih; koje je također nazvao apostolima.« (Luk. 6) I kod Iv. 6. pita: »Zar nisam ja vas dvanaesticu izabrao?« I da su apostoli imali jurisdikciju, to pokazuju djela sv. Pavla, koji izopćuje rodoskvrnog Korinćanina i postavlja zakone. Isto slijedi i iz činjenice, da je dostojanstvo apostola prvo u Crkvi (1 Kor 12; Ef. 4, collato S. Thoma in 1 Cor. 12). Prije muke Kristove bili su, istina, apostoli, ali još nisu bili biskupi ni svećenici, niti su imali ikakve jurisdikcije. Krist je naime u različito vrijeme dao apostolima i različitu vlast, i dovršio je kod Iv. 20., što je započeo prije svoje muke.

Svi biskupi primaju jurisdikciju neposredno od rimskog pape.

To dokazuje Bellarmino u 24. poglavlju. Najprije to izvodi iz analogije u Starom Zavjetu, tipu Novoga. Mojsije (Num. 11) videći, da ne može ravnati svim pukom, utekao se Bogu. A Bog zapovjedi, da dođe 70 starješina, i uzevši od Duha Mojsijeva, dade im, da zajedno s Mojsijem upravljaju narodom. Sv. Augustin

(Quaestio 18. in 1. Numer.) dobro tumači to o komunikaciji Duha Božjega bez okrnjenja Duha Mojsijeva, tako da je sav autoritet ostao u Mojsiju, a ostali su ga primili od njega.

Drugi se dokaz upire na monarhijsku vladu Crkve. — Prigovaraju, da je crkvena monarhija ublažena aristokracijom, i da niži poglavari (biskupi) nisu zamjenici vrhovnoga, nego knezovi; a bili bi zamjenici, kad bi primili autoritet od vrhovnog poglavara. — Bellarmino to niječe učeći, da su biskupi, istina, crkveni knezovi, a ne priprosti zamjenici; ali to ne zahtijeva, da ih Bog napose postavi, nego je dosta, da je papa divino jure prisiljen postaviti u pojedinim pokrajinama pojedine crkvene knezove.

Treći se dokaz osniva na slikama, kojima se služi sv. Criprijan (De unit. Eccl.), gdje Petra poređuje s glavom, korijenom, vrelom, suncem, a to pokazuje, da autoritet dolazi udovima od glave... — I nejednaka mjera jurisdikcije u raznim biskupima dokazuje, da biskupi neposredno od pape primaju svoju vlast; drukčije bi bila jednaka jurisdikcija u svih biskupa. — Nadalje: činjenica, da papa može pojedinim biskupima oduzeti ili promijeniti jurisdikciju, svjedoči za našu tezu. Sv. Bernardo piše milanskoj Crkvi (Ep. 131): »Rimska Crkva može nove biskupe uvesti, gdje ih dosada nije bilo; može ustoličene već biskupe ili sniziti ili uzvisiti prema svojoj razboritoj uvidavnosti tako, te može biskupa uzvisiti na nadbiskupsku stolicu pa i obratno, ako to smatra potrebnim.« — Kaošto Petar nije mogao drugim apostolima skinuti ili umanjiti jurisdikcije, tako ne bi mogao ni papa toga biskupima, da je njihova jurisdikcija napose de jure divino. — Protivnici ove teze ne mogu ni jednog teksta iz riječi Božje navesti, da potvrde svoje mišljenje. Nasuprot mi ističemo svjedočanstva Inocencija I. u poslanici sinodi u Kartagi: »Od Petra dolazi sam episkopat i sav autoritet ovog imena«; a u poslanici milevitanskoj sinodi: »Mislim, da sva braća i subiskupi naši treba da se uteknu samo Petru, t. j. začetniku svoga imena i svoje časti.« Tako i Leon I. (sermo 3. de assumpt. sua ad Pont.): »Ako je htio, da bude što zajedničko s njime i drugim knezovima, samo po njemu je dao, što god nije drugima uskratio.« I u 89. pismu: »Gospodin je htio, da tajna ove službe tako pripada službi svih apostola, te ju je poglavito postavio u prebl. Petru i vrhovnom apostolu, da od njega kanoći od glave razlije svoje darove u sve tijelo.« Sve to potvrđuje formula, kojom se služi papa kod imenovanja novog biskupa: »Providemus Ecclesiae tali de tali persona...«

U konačnom (25.) poglavlju pisac rješava ostale poteškoće. Biskupi su nasljednici apostola, ali ne u onom potpunom smislu, u kojem je papa nasljednik sv. Petra, redovitog Pastira sv. Crkve. Njihova je služba u o p ć e de jure divino; ali nijedan napose nije biskup neodvisno od pape.

L. P. Bock D. I.